

บทที่ 3

หนี้สินของสามีภริยาตามกฎหมายต่างประเทศ

3.1 หนี้สินของสามีภริยาตามระบบกฎหมาย Civil Law

3.1.1 ประเทศเยอรมัน

กฎหมายครอบครัวของประเทศเยอรมันเดิมก่อนการแก้ไขในปี ค.ศ. 1900 มีหลักการให้ภริยาต้องเชื่อฟังเคารพสามี ตลอดจนการตัดสินใจของสามีแต่เพียงผู้เดียว การกระทำของสามีจะมีผลผูกพันไปถึงภริยาด้วย และมีบทบัญญัติที่จำกัดอำนาจการทำสัญญาของภริยา โดยภริยาจะก่อให้เกิดหนี้หรือถูกเจ้าหนี้บังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินบริเวณที่หากสามีไม่ยินยอมไม่ได้ ไม่ว่าสามีภริยาจะตกลงใช้ระบบทรัพย์สินแบบใดในระหว่างสมรส เพราะกฎหมายครอบครัวในสมัยนั้นทรัพย์สินทั้งหมดจะอยู่ภายใต้ระบบการจัดการทรัพย์สินของสามี แม้กระนั้นภริยาก็ยังคงมีสิทธิและหน้าที่ผูกพันในการจัดการสิ่งจำเป็นต่อครอบครัว ซึ่งมีผลให้ภริยายังคงมีอำนาจโดยปริยายในการกระทำการผูกพันทรัพย์สินของสามีได้ เฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับการจัดการบ้านเรือน อำนาจภริยาเช่นนี้เรียกว่า power of the key (schlüsselgewalt)¹

ในปี ค.ศ.1900 ประเทศเยอรมันได้มีการออกกฎหมาย Law on Equal Rights of Men and Women in the Field of Civil law (Gesely über die Gleichberechtigung von Mann und Fran any dem Gebiete des Bürgerlichen Rechts) โดยได้แก้ไขบทบัญญัติในกฎหมายแพ่ง เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยาจากเดิมที่สามี มีอำนาจเหนือภริยา มาเป็นระบบที่เน้นความเสมอภาคโดยสามีภริยามีสิทธิเท่าเทียมกัน² ดังจะเห็นได้จากกฎหมายครอบครัวของเยอรมันได้มีการแก้ไขให้ใช้ระบบทรัพย์สินที่เรียกว่าระบบผลกำไรแบ่งกัน (zugewinnngemeinschaft) ซึ่งเป็นระบบตามกฎหมาย ส่วนระบบตามสัญญา ซึ่งได้แก่ ระบบแยกทรัพย์สินและระบบสินสมรสนั้น คู่สมรสสามารถที่จะตกลงให้มีความแตกต่างจากที่กฎหมายบัญญัติไว้ได้ โดยมีการตกลงทำสัญญาก่อน

¹Ernest J. Schuster, The Principle of German Civil Law, p.492 อ้างใน วลัยพรรณ อินทรวิมล, “การบังคับคดีแก่ทรัพย์สินของสามีและหรือภริยาตามบรรพ 5,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550),น. 55.

² E.J. John, Manual of German Law, 2nd Vol.1,p.234 ed,(New York: Oceana Publication Inc.,1968).

สมรสกันไว้ตามมาตรา 1363 วรรคแรก³ ซึ่งในการทำสัญญาก่อนสมรสนั้นคู่สมรสต้องทำต่อนายทะเบียน (notary)

คู่สมรสสามารถที่จะเลือกได้ระหว่างระบบแยกทรัพย์สิน หรือการใช้ระบบสินสมรส เว้นแต่ คู่สมรสที่มีถิ่นที่อยู่ในต่างประเทศก็อาจใช้ระบบกฎหมายของถิ่นที่อยู่นั้นก็ได้อีก ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสินสมรส ซึ่งถือเป็นเรื่องการให้ความอิสระและสิทธิในการที่จะตัดสินใจของทั้งชายและหญิงที่กฎหมายรับรองให้มีสิทธิเท่าเทียมกันนั่นเอง⁴

3.1.1.1 ประเภทของทรัพย์สินของสามีภรรยา

ระบบทรัพย์สินตามกฎหมายเยอรมัน ได้แก่ ระบบสินส่วนตัวเพิ่มพูนหรือสินสมรส (community of gain) ซึ่งคู่สมรสส่วนใหญ่ของประเทศเยอรมันจะอยู่ภายใต้ระบบทรัพย์สินนี้ แต่คู่สมรสสามารถตกลงเลือกระบบทรัพย์สินเป็นอย่างอื่นได้โดยการทำสัญญาระหว่างกันก่อนหรือระหว่างสมรส (ehevertrag) ให้เป็นระบบทรัพย์สินตามสัญญา (contractual régime) โดยการทำสัญญาต่อนายทะเบียน (notary) ซึ่งจะมีผลต่อบุคคลภายนอกเมื่อได้จดทะเบียนที่สำนักงานจดทะเบียนทรัพย์สิน The Register of Matrimonial Property (Güterrechtsregister) แล้วเท่านั้น⁵

ระบบการจัดการสินสมรสของประเทศเยอรมันได้มีการบัญญัติเรื่องทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยาทั้งตามระบบกฎหมายและระบบสัญญา โดยมีรายละเอียดดังนี้

³ Section 1363 Community of accrued gains

(1) The spouses live under the property regime of community of accrued gains if they do not by marriage contract agree otherwise.

(2) The property of the husband and the property of the wife do not become the common property of the spouses; the same applies to property that one spouse acquires after marriage. The accrued gains that the spouses acquire in the marriage, however, are equalized if the community of accrued gains ends.

⁴ E.J. John, Manual of German Law, p.237.

⁵ วลัยพรรณ อินทรวิมล, อ่างแล้ว เชิงอรรถที่ 1, น.56.

- การจัดการสินสมรสตามระบบกฎหมาย⁶

ระบบผลกำไรแบ่งกันหรือระบบ zugewinnngemeinschaft เป็นระบบที่มีการปรับปรุงมาจากระบบสินสมรสโดยทั่วไป จากกฎหมายเก่าของประเทศเยอรมัน โดยมีการกำหนดให้ทรัพย์สินระหว่างสามีภริยามีเพียงประเภทเดียว คือ ทรัพย์สินของครอบครัว (community of accrued gains) ซึ่งประกอบด้วยสินส่วนตัวของทั้งสามีภริยาและสินสมรสตามมาตรา 1363 โดยหากสามีภริยาไม่มีการทำสัญญาก่อนสมรสกำหนดเรื่องทรัพย์สินที่ได้มาเป็นอย่างอื่น ให้ถือว่าคู่สมรสอยู่ภายใต้ระบบผลกำไรแบ่งปันหรือระบบ zugewinnngemeinschaft มีผลให้ทรัพย์สินที่สามีหรือภริยามีกรรมสิทธิ์อยู่ในวันสมรสหรือได้มาภายหลังการสมรส นำมารวมกันเป็นกองทรัพย์สินกลางของคู่สมรส แต่กองทรัพย์สินดังกล่าวไม่ได้เป็นทรัพย์สินร่วมกันและไม่กลายเป็นกรรมสิทธิ์รวมของคู่สมรสทั้งสองฝ่าย ทรัพย์สินของใครก็ยังคงเป็นของคนนั้น⁷ และเมื่อการสมรสสิ้นสุดลงก็จะต้องกันส่วนทรัพย์สินที่เพิ่มพูนขึ้นมาจากกองทรัพย์สินที่นำมารวมกันนั้นแบ่งระหว่างคู่สมรสอย่างเท่าเทียมกัน

ดังนั้น ทรัพย์สินระหว่างสามีภริยาตามระบบกฎหมายจึงหมายถึงการรวมทรัพย์สินที่ได้มาทั้งหมดของทั้งสามีภริยาที่ได้เข้ามาสู่กองทรัพย์สินของครอบครัว และในส่วนของจัดการทรัพย์สินของสามีภริยา จะอยู่ภายใต้หลักการที่ว่าคู่สมรสแต่ละฝ่ายต่างมีอิสระในการเป็นเจ้าของและจัดการทรัพย์สินที่อยู่ระหว่างสมรสโดยเท่าเทียมกัน แต่กรณีดังกล่าวอาจมีข้อยกเว้นในการจัดการทรัพย์สินว่าอาจถูกจำกัดได้ดังกรณีต่อไปนี้คือ

- การจำหน่ายทรัพย์สินของสามีหรือภริยาทั้งหมด ตามมาตรา 1365⁸ โดยคู่สมรสฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่สามารถทำนิติกรรมการจำหน่ายทรัพย์สินทั้งหมดได้ เว้นแต่จะได้รับความยินยอม

⁶ E.J. John, *supra* note 4.

⁷ วลัยพรรณ อินทวิมล, *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่ 1*, น.56.

⁸ Section 1365 Disposition of property as a whole

(1) A spouse may only with the consent of the other spouse agree to dispose of his property as a whole. Where he has agreed without the approval of the other spouse, he may perform the duty only if the other spouse consents.

(2) Where the transaction complies with the principles of proper management, the guardianship court, on the application of the spouse, may substitute the approval of the other spouse if the latter refuses it without adequate cause or

จากคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งการจำหน่ายทรัพย์สินนี้ อาจเป็นกรณี การซื้อขาย จำหน่าย แลกเปลี่ยน จำนอง การก่อภาระติดพัน การก่อหนี้ การโอนสิทธิต่างๆ เกี่ยวกับตัวทรัพย์สิน และหมายถึงการการตกลงระงับ ข้อพิพาทต่างๆ ที่เกี่ยวกับทรัพย์สินของครอบครัว⁹ ซึ่งการทำนิติกรรมดังกล่าวจะเป็นนิติกรรมหรือสัญญาที่มีผลสมบูรณ์ อันจะให้คู่สัญญาต่างมีสิทธิเรียกร้องในมูลหนี้ ก็ต่อเมื่อคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งได้ให้ความยินยอมเท่านั้น ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นการแสดงออกโดยตรงตามมาตรา 1365 หรือโดยปริยายตามมาตรา 1369¹⁰ และข้อจำกัดห้ามจำหน่ายทรัพย์สินของสามีหรือภริยาทั้งหมดนี้ นอกจากจะหมายความว่า เป็นการจำหน่ายทรัพย์สินทั้งหมดแล้ว ยังหมายถึงการจำหน่ายทรัพย์สินชิ้นหนึ่งชิ้นใดทีละชิ้นจนหมดด้วย¹¹ การที่คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งได้ให้ความยินยอมหรือมีการให้สัตยาบันในนิติกรรมดังกล่าวมีผลดังนี้

1. ในส่วนที่เกี่ยวกับบุคคลที่ 3 กรณีที่คู่สมรสฝ่ายหนึ่งกระทำไปโดยมิได้รับความยินยอม แต่อีกฝ่ายหนึ่งได้ให้สัตยาบัน ถ้าบุคคลที่ 3 ไม่ทราบว่าคู่สัญญาของตนสมรสแล้ว กรณีนี้บุคคลที่ 3 ซึ่งเป็นคู่สัญญาสามารถยกเลิกเพิกถอนนิติกรรมนั้นได้ แต่บุคคลที่ 3 ไม่สามารถบอกเลิกได้หากทราบอยู่แล้วในขณะที่ทำสัญญาว่าคู่สัญญาของตนสมรสแล้วและไม่ได้รับความยินยอมจากคู่สมรสอีกฝ่าย ตามมาตรา 1366(2)¹²

is prevented by illness or absence from making a declaration and delay entails risk.

⁹ Albert Kiralfy , Comparative Law of Matrimonial Property,p.123.

¹⁰ Section 1367 Unilateral legal transactions

A unilateral legal transaction that is entered into without the necessary consent is ineffective.

¹¹ อมร จักรสมบูรณ์ , ระบบทรัพย์สินระหว่างสามีภริยา ชุดที่ 4 ,น.12.

¹² Section 1366 Ratification of contracts

(1) A contract which a spouse enters into without the necessary consent of the other spouse is effective if the spouse ratifies it.

(2) Until the ratification, the third party may revoke the contract.

Where he knew that the man or the woman was married, he may revoke only if the man or the woman untruthfully claimed that the other spouse had consented; in this case too, he may not revoke if when he entered into the contract he knew that the other spouse had not consented.

2. ในส่วนของคู่สมรสฝ่ายที่ต้องให้สัตยาบันนั้น แม้ว่าจะได้ให้สัตยาบันต่อคู่สมรสฝ่ายที่กระทำไปโดยฝ่าฝืนบทบัญญัติมาตรา 1365 แล้ว ก็ไม่เป็นผลให้การกระทำนั้นมีผลผูกพันกองทรัพย์สินหรือทำให้เกิดหนี้สินของครอบครัว ถ้าต่อมาบุคคลภายนอกมีคำเรียกร้องให้คู่สมรสฝ่ายนั้นให้สัตยาบันแก่บุคคลภายนอกอีกครั้ง (ซึ่งอาจเนื่องมาจากบุคคลภายนอกไม่แน่ใจว่าคู่สมรสนั้นมีการให้สัตยาบันหรือไม่) เช่นนี้คู่สมรสฝ่ายนั้นจะต้องให้สัตยาบันแก่บุคคลภายนอกอีกครั้ง ทั้งนี้ภายในกำหนด 2 สัปดาห์นับแต่ได้รับคำเรียกร้องจากบุคคลภายนอก มิฉะนั้นจะถือว่าสัญญาอันไม่มีการให้สัตยาบัน มาตรา 1366(3)

ข้อสังเกต ผลจากการที่คู่สมรสฝ่ายหนึ่งกระทำไปโดยคู่สมรสอีกฝ่ายไม่ให้ความยินยอมหรือไม่มีการให้สัตยาบันที่ถูกต้องตามมาตรา 1366(2) และ (3) จะทำให้สัญญาไม่มีผลบังคับใช้หรือไม่มีผลผูกพันทางหนี้ในกองทรัพย์สินของครอบครัว ตามมาตรา 1366(4)¹³

- การจัดการที่เกี่ยวข้องกับกิจการในครอบครัว (household items หรือ gegenstände des ehelichen haushalts) เป็นเรื่องที่คู่สมรสฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดสามารถจัดการทรัพย์สินภายในครอบครัวได้โดยอิสระเท่าเทียมกัน ซึ่งการก่อหนี้ หรือทำนิติกรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินที่อยู่ในบังคับมาตรานี้จะหมายถึงทรัพย์สินทุกชนิดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการบ้านเรือน ยกเว้นการทำนิติกรรมที่เป็น การก่อหนี้ที่เกี่ยวกับทรัพย์สินประเภทที่ดินและอาคารบ้านเรือน และ ข้อตกลงในการเช่าซื้อข้าวของเครื่องใช้หรือการซื้อของที่มีการผ่อนชำระเป็นงวด¹⁴

(3) Where the third party requests the spouse to obtain the necessary ratification of the other spouse, the latter may declare ratification only to the third party; if he made a declaration to his spouse even before the request, the declaration becomes ineffective. The ratification may be made only within two weeks after the receipt of the request; if it is not made, it is deemed to have been refused. If the guardianship court substitutes the ratification, its order is effective only if the spouse communicates it to the third party within the two-week period; failing this, the ratification is deemed to have been refused.

(4) If ratification is refused, the contract is ineffective.

¹³ *Ibid.*

¹⁴ Albert Kiralfy, *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่* 9 ,p.124.

โดยที่ระบบทรัพย์สินตามกฎหมายหรือระบบผลกำไรแบ่งกันนี้ จะมีการแบ่งส่วนทรัพย์สินส่วนที่เพิ่มขึ้นจากเดิมเมื่อมีการสิ้นสุดแล้ว ดังนั้นกฎหมายจึงได้บัญญัติการจัดทำบัญชีหรือรายการของทรัพย์สินที่มีอยู่ตั้งแต่เวลาเริ่มต้นของการสมรสไว้ด้วย เพราะในการคำนวณทรัพย์สินเพื่อแบ่งกันเมื่อการสมรสสิ้นสุดจะคำนวณจากส่วนที่แตกต่างระหว่างทรัพย์สินเริ่มต้นกับทรัพย์สินเมื่อสิ้นสุด ตามมาตรา 1373¹⁵ โดยราคาของทรัพย์สินแต่ละอย่างจะคิดคำนวณตั้งแต่วันที่ได้ทรัพย์สินนั้นมา และในกรณีของกิจการที่เกี่ยวกับการเกษตรกรรมป่าไม้ ในการตีราคาทรัพย์สินประเภทนี้จะคิดคำนวณ โดยวิธีคิดว่าทรัพย์สินนั้นจะให้ประโยชน์ต่อกันอย่างไร¹⁶ และนอกจากนี้ คู่สมรสแต่ละคนยังมีหน้าที่ที่จะต้องแจ้งข่าวสารการจัดการทรัพย์สินเช่นราคาของทรัพย์สิน ราคาหนี้สินให้อีกฝ่ายทราบ โดยต้องมีการลงบัญชีทรัพย์สินต่างๆ ตามมาตรา 1379¹⁷

- การจัดการสินสมรสตามระบบสัญญา¹⁸

โดยที่ระบบตามสัญญาของกฎหมายครอบครัวของเยอรมันนั้น ได้กำหนดให้คู่สมรสสามารถเลือกระบบทรัพย์สินเพื่อใช้ระหว่างสามีภริยาได้ 2 ระบบด้วยกัน คือระบบแยกทรัพย์สินและระบบสินสมรส โดยคู่สมรสที่ประสงค์จะเลือกใช้บทบัญญัติที่แตกต่างไปจากระบบตามกฎหมายได้ จะต้องมีการทำสัญญาก่อนสมรสหรือทำสัญญาระหว่างสมรสกำหนดเลือกไว้เป็น

¹⁵ Section 1373 Accrued gains

Accrued gains mean the amount by which the final assets of a spouse exceed the initial assets.

¹⁶ อมร จันทรสุมบุรณ์, อ่างแล้ว เชียงธรรมที่ 11, น.11.

¹⁷ Section 1379 Duty of information

(1) After the end of the property regime, each spouse has a duty to inform the other spouse of the inventory of his final assets. Each spouse may require that he be involved in the drawing up of the list to be submitted to him under section 260 and that the value of the assets and the liabilities is determined. He may also demand that the list be drawn up at his cost by the competent authority or by a responsible official or notary.

(2) If a spouse has petitioned for divorce or the annulment of the marriage, subsection (1) applies with the necessary modifications.

¹⁸ E.J. John, อ่างแล้ว เชียงธรรมที่ 2.

พิเศษ และต้องมีการจดทะเบียนสัญญาขึ้นต่อเจ้าหน้าที่ของโนตารี (notary) โดยคู่สมรสอาจจะตกลงยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงระบบทรัพย์สินระหว่างสามีภริยาในภายหลังจากการสมรสได้ ตามมาตรา 1408 และมาตรา 1410 ซึ่งในการทำสัญญาเกี่ยวกับทรัพย์สินของคู่สมรสนั้น จะมีข้อจำกัดบางประการคือ สัญญานั้นจะต้องไม่เป็นการกำหนดให้ใช้บทบัญญัติที่ไม่มีผลใช้บังคับหรือให้ใช้บทกฎหมายต่างประเทศ เว้นแต่ว่าต่อมาคู่สมรสนั้นมีภูมิลำเนาอยู่ต่างประเทศ เช่นนี้คู่สมรสก็สามารถทำสัญญาเกี่ยวกับทรัพย์สินของคู่สมรสโดยกำหนดให้ใช้กฎหมายที่ใช้อยู่ภูมิลำเนาของตนเองได้ ตามมาตรา 1408¹⁹

ในการจัดการสินสมรสตามระบบตามสัญญา แยกพิจารณาได้ดังนี้

ก) ระบบแยกทรัพย์สิน (gütertrennung) โดยจะเป็นระบบแยกทรัพย์สินของทั้งสามีภริยาอยู่แยกต่างหากจากกันโดยอิสระ และต่างฝ่ายต่างเป็นผู้ดูแลจัดการทรัพย์สินของตน ดังนี้ถ้าคู่สมรสเลือกที่จะใช้ระบบแยกทรัพย์สินแล้ว จะไม่มีกรณีของสินสมรสและการจัดการทรัพย์สินสมรส โดยหนี้สินที่เกิดขึ้นมาในระหว่างการแยกทรัพย์สินนั้น แต่แต่ละฝ่ายต่างต้องรับผิดชอบในหนี้สินต่อบุคคลภายนอกเป็นการส่วนตัว

ข) ระบบสินสมรส เป็นกรณีที่คู่สมรสอาจทำสัญญากำหนดประเภทของสินสมรสให้มีความแตกต่างไปจากที่กฎหมายบัญญัติไว้ได้ ซึ่งเมื่อได้มีการกำหนดไว้แล้วก็จะทำให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นทรัพย์สินร่วมกันของสามีภริยา และโดยผลของสัญญานี้ส่งผลให้คู่สมรสคนหนึ่งคนใดไม่สามารถจำหน่ายทรัพย์สินส่วนของตนหรือเรียกร้องขอแบ่งส่วนในกองสินสมรสได้ และถ้าการสมรสยังไม่สิ้นสุด คู่สมรสจะต้องมีการรับผิดชอบในหนี้สินและค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเลี้ยงดูครอบครัวร่วมกัน ตามมาตรา 1420²⁰

¹⁹ Section 1408 Marriage contract, freedom of contract

(1) The spouses may provide for their matrimonial property arrangements by contract (marriage contract), and in particular even after entering into marriage terminate or alter the matrimonial property regime.

(2) In a marriage contract the spouses may also, by an express agreement, exclude the equalization of pension rights. The exclusion is ineffective if within one year after the contract is entered into a petition for divorce is filed.

²⁰ Section 1420 Use for maintenance

3.1.1.2 ประเภทหนี้สินของสามีภริยา

ในส่วนการรับผิดชอบในหนี้สินของสามีภริยาในระหว่างสมรสนั้น สามารถแยกพิจารณาได้ 2 กรณีคือ

1) หนี้สินอันเกิดจากการจัดการทรัพย์สิน

การที่คู่สมรสแต่ละฝ่ายจะมีความรับผิดชอบในหนี้สินอันเกิดจากการจัดการทรัพย์สินจะถูกกำหนดจากระบบทรัพย์สินที่เลือกโดยคู่สมรส ดังนั้น หากคู่สมรสเลือกใช้ระบบตามกฎหมาย หรือ ระบบตามสัญญา ความรับผิดชอบในหนี้สินอันเกิดจากการจัดการทรัพย์สินจะถูกกำหนดตามกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่แยกออกจากกันของสามีภริยา โดยคู่สมรสแต่ละคนจะรับผิดชอบเฉพาะหนี้สินอันเกิดจากการจัดการทรัพย์สินส่วนของตนเองเท่านั้น²¹

ก. กรณีสามีหรือภริยาเป็นผู้จัดการโดยลำพัง

คู่สมรสที่เป็นผู้จัดการทรัพย์สินนั้น กฎหมายได้กำหนดหน้าที่ให้คู่สมรสฝ่ายนั้นต้องแจ้งรายละเอียดในการจัดการทรัพย์สินให้คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งทราบด้วย ตามมาตรา 1435 เนื่องจากหากฝ่ายหนึ่งได้มีการกระทำหรือจะกระทำให้เกิดความเสียหายแก่กองทรัพย์สิน คู่สมรสอีกฝ่ายก็สามารถที่จะเยียวยาแก้ไขได้ทันที่ โดยฝ่ายที่ไม่ได้จัดการสินสมรสอาจใช้สิทธิตามมาตรา 1447 ฟ้องร้องต่อศาลเพื่อขอให้ศาลสั่งให้คู่สมรสฝ่ายที่จัดการยุติการจัดการที่เป็นการที่จะก่อให้เกิดความเสียหายให้แก่ทรัพย์สินได้เช่น การที่ฝ่ายหนึ่งได้ก่อหนี้เป็นจำนวนมากและสามารถคาดได้ว่าหนี้สินนั้นจะมีมากกว่าทรัพย์สินที่จะเกิดขึ้นในอนาคต อีกฝ่ายหนึ่งก็สามารถที่จะฟ้องร้องให้ศาลสั่งให้คู่สมรสฝ่ายที่จัดการยุติการกระทำดังกล่าวได้

The income that falls within the marital property is to be used for the maintenance of the family before the income that falls within the reserved property, and the capital of the marital property is to be used for the maintenance of the family before the capital of the reserved property or the separate property.

²¹ วลัยพรรณ อิศริมิล, *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่ 1*, น.58.

การที่สามีหรือภริยาเป็นผู้จัดการทรัพย์สินโดยลำพังนี้ ภาระหนี้ที่เกิดขึ้นจากการจัดการ ถ้าคู่สมรสฝ่ายนั้นได้มีการจัดการไปโดยถูกต้องแล้ว หนี้ที่เกิดขึ้นนั้นถือเป็นหนี้สินร่วมกันของ สามีภริยาที่สามารถเอาชำระหนี้จากกองทรัพย์สินที่เป็นสินสมรสได้

ข. กรณีสามีภริยาจัดการร่วมกัน

กรณีที่คู่สัญญาไม่ได้ตกลงทำสัญญาทรัพย์สินของคู่สมรสเป็นอย่างอื่น คู่สมรสมีหน้าที่ต้องจัดการทรัพย์สินร่วมกันตามมาตรา 1451 โดยทั้งสองฝ่ายเป็นผู้ครอบครองดูแลทรัพย์สินร่วมกัน และถ้ามีการฟ้องร้องบังคับคดีเกี่ยวกับสินสมรส ไม่ว่าจะเป็นการใช้สิทธิเหนือทรัพย์สิน สามีภริยา ต้องมีการใช้สิทธิร่วมกัน รวมถึงกรณีที่หนี้สินอันเกิดจากการจัดการทรัพย์สินร่วมกันนั้น สามีภริยาก็ต้องรับผิดชอบร่วมกันด้วย

ดังนั้น หากสามีภริยามีการจัดการสินสมรสโดยชอบไม่ว่าจะเป็นการจัดการโดยกรณีที่สามี หรือภริยาเป็นผู้จัดการโดยลำพัง หรือเป็นกรณีที่สามีภริยาเป็นผู้จัดการร่วมกัน ความรับผิดชอบใน หนี้สินที่เกิดขึ้น คู่สมรสต้องรับผิดชอบในลักษณะของหนี้ร่วม โดยเจ้าหนี้สามารถใช้สิทธิเรียกร้องให้ สามีภริยาชำระหนี้ในลักษณะของการเป็นลูกหนี้ร่วมกันได้ โดยสามารถเรียกร้องเอาจากทรัพย์สิน ที่เป็นกองสินสมรสได้โดยตรง

นอกจากนี้ กฎหมายครอบครัวของประเทศเยอรมันได้มีบทบัญญัติว่าด้วยการแยกสินสมรส เนื่องจากศาลมีคำพิพากษาให้คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งล้มละลาย โดยในกรณีที่คู่สมรสตกลงเลือก ระบบสินสมรสเป็นระบบการจัดการสินสมรสร่วมกัน เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต้องคำพิพากษาให้เป็น บุคคลล้มละลาย ให้สินสมรสแยกออกจากกันโดยอัตโนมัติ นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาให้ ล้มละลาย ซึ่งกรณีดังกล่าวเป็นหลักการที่มีมาแต่เดิมในประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันตามมาตรา 1419 และ 1453

2) หนี้ร่วม

หนี้ร่วม หมายถึง หนี้สินระหว่างสมรสที่สามีและภริยาต้องรับผิดชอบร่วมกันตามกฎหมาย แม้คู่สมรสคนใดคนหนึ่งจะเป็นผู้ก่อหนี้ ได้แก่ หนี้สินอันเกิดจากการจัดหาสิ่งจำเป็นของครอบครัว ซึ่งเป็นผลจากอำนาจในการจัดหาสิ่งจำเป็นสำหรับครอบครัวของสามีภริยาที่สามีภริยาอาจทำ สัญญาเพิกถอนหรือจำกัดได้ แต่ต้องมีการจดทะเบียนจึงจะผูกพันบุคคลภายนอก

หนี้สินอันเกิดจากการจัดหาสิ่งจำเป็นของครอบครัวนี้เป็นเรื่องที่ศาลจะต้องตีความ เช่น การรักษาพยาบาล หรือการทำนิติกรรมสัญญาเพื่อประโยชน์ของครอบครัวโดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบุตร นอกจากนี้ศาลจะต้องพิจารณาจากสถานภาพทางสังคม และสถานะทางการเงินของคู่สมรสประกอบกัน แต่กรณีที่เป็นการทำนิติกรรมสัญญาเกี่ยวกับเรื่องภายในครอบครัวที่เห็นได้อย่างชัดเจน เช่น การซื้อหรือซ่อม ตู้เย็น วิทยุ โทรทัศน์ เสื้อผ้า การจ้างหรือไล่คนงาน การซื้อตั๋วเพื่อไปท่องเที่ยว เหล่านี้ย่อมเป็นการผูกพันคู่สมรสทั้งสองอย่างแน่นอน

หากเป็นการทำนิติกรรมสัญญาที่ต้องมีการผูกพันทางการเงินเป็นระยะเวลานาน เช่น การเช่าซื้อ หรือการทำสัญญาประกันชีวิตย่อมไม่อยู่ในหลักการตามกฎหมายที่คู่สมรสอีกฝ่ายจะต้องรับผิดชอบด้วย²²

3.1.2 ประเทศญี่ปุ่น

ในบทบัญญัติเกี่ยวกับทรัพย์สินระหว่างสามีภริยาในประเทศญี่ปุ่น เป็นระบบแยกทรัพย์สิน (separate property) โดยทรัพย์สินที่คู่สมรสมีอยู่ก่อนหรือระหว่างสมรสถือเป็นทรัพย์สินส่วนตัวของสามีหรือภริยาแต่ถ้ามีกรณีสงสัยว่าทรัพย์สินนั้นเป็นของบุคคลใดกฎหมายให้สันนิษฐานว่าทรัพย์สินนั้นเป็นกรรมสิทธิ์รวม ระหว่างสามีภริยา (their co-ownership) หรือสินสมรส

ระบบแยกทรัพย์สินนี้ จะเป็นไปตามหลักที่ว่าคู่สมรสต่างฝ่ายต่างเป็นผู้จัดการควบคุมและดูแลจัดการทรัพย์สินของตนเอง หากคู่สัญญาไปก่อภาระหนี้สินต่อบุคคลภายนอก บุคคลนั้นจะต้องรับผิดชอบในหนี้สินเป็นการส่วนตัว ส่วนภาระค่าใช้จ่ายในครอบครัวคู่สมรสต่างฝ่ายต่างต้องร่วมกันรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายและหนี้ที่ก่อให้เกิดขึ้นเกี่ยวกับการดำรงชีพของครอบครัวตามปกติ ตามมาตรา 761²³

²² Albert Kiralfy, "Comparative Law of Matrimonial Property", pp.154-155, อ้างใน วลัยพรรณ อินทรวิมล, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 1, น.587.

²³ Article 761. If, with respect to daily household matters, one spouse effects a juristic act with a third person, the other spouse shall be jointly and severally liable for the obligations arising therefrom. However, this shall not apply in cases where a previous notice to the effect that the other spouse will not assume the liability has been given to the third person.

ในกรณีที่สามีภริยาไม่สามารถแบ่งว่าทรัพย์สินใดเป็นสินส่วนตัวของสามีหรือภริยา กฎหมายแพ่งญี่ปุ่นได้สันนิษฐานเอาไว้ก่อนว่าทรัพย์สินนั้นเป็นสินสมรส หรือเป็นทรัพย์สินที่สามีภริยามีกรรมสิทธิ์ร่วมกัน (co-ownership) ตามมาตรา 762 วรรค 2²⁴ แต่เนื่องจากบทบัญญัติกฎหมายในเรื่องกรรมสิทธิ์ร่วมกันของประเทศญี่ปุ่นไม่มีบัญญัติไว้ใน กฎหมายครอบครัว ดังนั้นจึงต้องนำบทกฎหมายทั่วไปในเรื่องกรรมสิทธิ์ร่วม ซึ่งมีบัญญัติไว้ในบรรพ 2 Real Right หมวด 3 เรื่องกรรมสิทธิ์ร่วมมาใช้บังคับกับเรื่องสินสมรสของสามีภริยา โดยในส่วนของความรับผิดในหนี้สินที่มีต่อบุคคลภายนอกหรือต่อสามีภริยาด้วยกันนั้น จะเป็นการรับผิดชอบตามอัตราส่วนของเจ้าของรวมแต่ละคน ความรับผิดในหนี้สินที่เจ้าของรวมจะต้องรับผิดชอบนี้จะรวมถึงค่าใช้จ่ายต่างๆ อย่างในหนี้สินที่เกิดขึ้นจากการจัดการทรัพย์สิน ซึ่งหมายความรวมถึงค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการฟ้องร้องคดีที่เกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ร่วมด้วยตามมาตรา 253 และ 261²⁵

ดังนั้น หนี้สินอันเกิดจากการจัดการทรัพย์สินตามระบบแยกทรัพย์สินนั้น สินส่วนตัวของฝ่ายใดฝ่ายนั้นก็ต้องมีหน้าที่ดูแลจัดการทรัพย์สินของตน หากมีหนี้สินเกิดขึ้น ฝ่ายนั้นก็ต้องรับผิดชอบที่จะต้องชำระหนี้ให้แก่บุคคลภายนอกนั้นเอง โดยสามีหรือภริยาที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการทรัพย์สินก็ไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบในหนี้สินที่เกิดขึ้นในสินส่วนตัวของอีกฝ่ายหนึ่ง เว้นแต่ว่าเป็นการที่คู่กรณีฝ่ายหนึ่งมีการตกลงทำสัญญาก่อนสมรสเอาไว้ให้แตกต่างไปจากบทบัญญัติของกฎหมาย

²⁴ Article 762 Property belonging to either a husband or wife from a time prior to the marriage and property acquired during the subsistence of the marriage in his or her own name constitutes his or her separate property.

Any property, in regard to which it is uncertain whether it belongs to the husband or the wife, is presumed to be the property in their co-ownership.

²⁵ Article 253. Each co-owner shall pay the expenses of management and otherwise bear burdens regarding the property in co-ownership, in proportion to his/her share.

If a co-owner does not perform the obligations under the preceding paragraph within one year, other co-owners may acquire the share of such person by paying reasonable compensation.

Article 261. Each co-owner shall bear, in proportion to his/her share, the responsibility of warranty that a seller would have as to the thing other co-owners have acquired by partition.

กรณีนี้อันเกิดจากการจัดการทรัพย์สินที่เป็นกรรมสิทธิ์รวมของสามีภริยา คู่สมรสจะต้องมีความรับผิดชอบในหนี้ร่วมกัน กรณีที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดได้จัดการทรัพย์สินให้เป็นที่เสียหาย คู่สมรสอีกฝ่ายอาจร้องขอต่อศาลครอบครัว (Family Court) เพื่ออนุญาตให้ตนเองเป็นผู้จัดการแทนได้หรือเพื่อให้ศาลแบ่งทรัพย์สินออกเป็นสัดส่วนของแต่ละฝ่าย เพื่อการจัดการทรัพย์สินของแต่ละฝ่าย²⁶

3.1.3 ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

กฎหมายครอบครัวลาวคือ กฎหมายว่าด้วยครอบครัว เลขที่ 07/90 มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 24 ธันวาคม 2533 เป็นต้นมา มีบทมาตราทั้งสิ้น 51 มาตรา แบ่งออกเป็น 4 ภาค ภาคที่ 1 หลักการรวม ภาคที่ 2 การสู่ขอและการแต่งงาน ภาคที่ 3 สิทธิและพันธะของบิดามารดากับบุตร ภาคที่ 4 การนำใช้กฎหมายครอบครัวลาวต่อคนต่างประเทศ คนไม่มีสัญชาติและต่อคนลาวที่อยู่ต่างประเทศ โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ในกฎหมายครอบครัวในเรื่องการหมั้น การสมรส ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยา การสิ้นสุดแห่งการสมรส ทรัพย์สินระหว่างสามีภริยา สิทธิและหน้าที่ระหว่างบิดามารดากับบุตร บุตรบุญธรรม ผู้ปกครอง และการสมรสและการหย่ากับคนต่างประเทศ หรือคนลาวที่อยู่ต่างประเทศ ซึ่งกฎหมายฉบับนี้นับเป็นกฎหมายที่มีบทบัญญัติครอบคลุมความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัวทุกด้านอย่างสมบูรณ์ รวมทั้งมีบทบัญญัติเรื่องกฎหมายขัดกันในส่วนของการสมรสในต่างประเทศด้วย²⁷

หลักการสำคัญในเรื่องเกี่ยวกับระบบทรัพย์สินหนี้สินของกฎหมายครอบครัวลาว มีดังนี้

ระบบทรัพย์สินระหว่างสามีภริยาของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเป็นระบบที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อน มีทรัพย์สินอยู่เพียง 2 ประเภท ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 26 คือ สิ้นส่วนตัวและสินสมรส

สิ้นส่วนตัว (ทรัพย์สินเดิม) ได้แก่

- (1) ทรัพย์สินที่สามีหรือภริยามีอยู่แล้วก่อนสมรส
- (2) ทรัพย์สินที่สามีหรือภริยาได้มาระหว่างสมรสโดยการรับมรดกหรือการให้โดยเสน่หา
- (3) ทรัพย์สินที่เป็นเครื่องใช้สอยส่วนตัวที่ไม่มีมูลค่าสูง

²⁶ Joseph Ernest De Becker, Elements of Japanese Law, (Washington D.C. : University Publications of America, Inc., 1979), pp.220-221.

²⁷ ประสพสุข บุญเดช, “กฎหมายครอบครัวลาว”, ดุลพาห, เล่ม 1, ปีที่ 45 (มกราคม-มิถุนายน 2541).

สินส่วนตัวที่เปลี่ยนสภาพเป็นทรัพย์สินใหม่ ทรัพย์สินใหม่ที่เปลี่ยนสภาพไปนั้นก็ยังคงเป็นสินส่วนตัวอยู่ดังเดิม

สินสมรส (สินสมสร่าง) ได้แก่

ทรัพย์สินที่สามีหรือภริยาร่วมและหามาได้ระหว่างสมรส สามีหรือภริยามีอำนาจจัดการสินสมรสเท่าเทียมกัน โดยไม่คำนึงว่าสินสมรสนั้นฝ่ายใดจะเป็นผู้หามา และคู่สมรสต่างมีสิทธิใช้สินสมรสเพื่อประโยชน์ครอบครัว แต่ในกรณีการจัดการสินสมรสที่มีมูลค่าสูงนั้น สามีภริยาทั้งสองคนต้องจัดการร่วมกัน ทั้งนี้ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 27

กฎหมายครอบครัวลาวไม่มีบทบัญญัติในเรื่องหนี้สินของสามีภริยา บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะดังเช่นกฎหมายไทยดังนั้นเมื่อมีหนี้สินระหว่างสามีภริยา จึงได้มีการนำบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยข้อผูกพันในสัญญา และข้อผูกพันนอกสัญญามาปรับใช้ ดังนี้

1) หนี้ส่วนตัว

ได้มีการนำบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยข้อผูกพันในสัญญามาปรับใช้มีรายละเอียดปรากฏตามมาตรา 47 วรรคท้ายที่บัญญัติว่า

“ผัวหรือเมียได้กู้เงินหรือยืมทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ของตนแต่เพียงฝ่ายเดียว เป็นหนี้ส่วนตัว ของฝ่ายนั้น...”

บทบัญญัตินี้ดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าเป็นหลักความรับผิดชอบในหนี้ส่วนตัวตามกฎหมายว่าด้วยข้อผูกพันในสัญญา โดยถือว่าหนี้ส่วนตัวของฝ่ายใด ฝ่ายนั้นก็ต้องรับผิดชอบโดยลำพัง แม้หนี้ดังกล่าวจะเกิดขึ้นในระหว่างสมรสก็ตาม แต่มีบางกรณีที่แม้เป็นหนี้ที่สามีภริยามีได้เป็นผู้ก่อขึ้น แต่สามีภริยายังต้องรับผิดชอบในหนี้สิน เช่น หนี้ที่เกิดจากสัตว์ที่เป็นสินสมรสได้ทำความเสียหายให้แก่บุคคลอื่น หรือหนี้ที่เกิดจากบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะไปทำละเมิดต่อบุคคลอื่น หรือกรณีหนี้ที่เจ้ามรดกก่อไว้ซึ่งเรียกว่าหนี้ตามกฎหมาย เมื่อเจ้ามรดกถึงแก่ความตายมรดกที่เป็นหนี้สินนั้นย่อมตกทอดแก่สามีหรือภริยาผู้รับมรดกนั้น ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยมรดกและการตกทอดมรดกของลาวได้มีบัญญัติไว้ใน มาตรา 2 ว่า “การรับมรดกเป็นการตกทอดทรัพย์สินสิทธิ

หน้าที่ของผู้เสียชีวิตให้แก่ผู้มีสิทธิได้รับมรดกตามกฎหมาย และตามพินัยกรรม” โดยผู้มีสิทธิรับมรดก ตามกฎหมายนั้น หมายถึงบุคคลที่มีสิทธิรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมเท่านั้น²⁸

บทบัญญัติดังกล่าวเป็นกรณีที่เมื่อสามีหรือภริยาเป็นผู้มีสิทธิได้รับมรดกจากเจ้ามรดกโดยการตกทอดตามกฎหมายหรือตามพินัยกรรมแล้ว หน้าที่ในการชำระหนี้ของเจ้ามรดกที่ก่อไว้ก่อนตายนั้น ย่อมตกทอดไปด้วย เช่น ก่อนตายเจ้ามรดกมีหนี้ต้องชำระแก่เจ้าหนี้จำนวน 100,000 บาท เมื่อเจ้ามรดกตายหนี้ดังกล่าวย่อมตกทอดไปยังทายาทโดยธรรมหรือตกทอดให้ผู้ที่รับพินัยกรรมแต่หน้าที่ผู้รับมรดกจะต้องชำระหนี้ไม่ต้องไม่เกินส่วนที่ตนได้รับ²⁹

วิธีการชำระหนี้ส่วนตัว ให้ชำระหนี้ด้วยสินส่วนตัวของฝ่ายที่ก่อหนี้ก่อน ถ้าไม่พอให้ชำระด้วยสินสมรสในส่วนที่เป็นของฝ่ายนั้น เมื่อชำระหนี้แล้วหากจำนวนเงินที่ชำระไม่พอกับหนี้สิน เจ้าหนี้มีสิทธิฟ้องต่อศาลเพื่อให้ศาลพิจารณา นำทรัพย์สินของคู่สมรสในส่วนที่เป็นสินส่วนตัวของอีกฝ่ายหนึ่งมาชำระให้แก่เจ้าหนี้ก่อน และในกรณีที่คู่สมรสที่ได้มีการนำสินส่วนตัวชำระหนี้ไปแล้ว คู่สมรสฝ่ายนั้นย่อมมีสิทธิไต่เบี่ยในส่วนที่ได้มีการชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ไปแล้วก็ต่อเมื่อมีการแบ่งสินสมรสในภายหลัง ตามบทบัญญัติว่าด้วยข้อผูกพันในสัญญาลาว มาตรา 47 ตอนท้าย ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้หรือเมียได้กู้เงินหรือยืมทรัพย์สินของแต่เพียงฝ่ายเดียวเพื่อประโยชน์ส่วนตัวเป็นหนี้ส่วนตัวในกรณีผู้หรือเมียที่ชำระหนี้ให้ก่อนมีสิทธิได้รับการชดใช้ในเวลาแบ่งสินสมรส”

ข้อสังเกต การปรับใช้กฎหมายของประเทศลาว จะมีความแตกต่างจากกฎหมายไทย เนื่องจากบทบัญญัติในมาตรา 1488 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้วางหลักในเรื่องหนี้สินของสามีหรือภริยาที่ต้องรับผิดชอบเป็นการส่วนตัวในหนี้ที่ก่อให้เกิดขึ้นก่อนสมรส หรือระหว่างสมรสนั้น จะต้องชำระด้วยสินส่วนตัวของฝ่ายนั้นก่อน เมื่อไม่พอจึงให้ชำระด้วยสินสมรสที่เป็นส่วนของฝ่ายนั้น ซึ่งเมื่อพิจารณาตามกฎหมายไทยแล้วเจ้าหนี้ไม่สามารถจะทำการบังคับชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินที่เป็นสินส่วนตัวของฝ่ายสามีหรือภริยาที่มีได้เป็นลูกหนี้ ได้เลย กรณีดังกล่าวจึงไม่มีการใช้สิทธิไต่เบี่ยดังเช่นในกฎหมายประเทศลาว

²⁸ วิชัย ศรีหาปัญญา, “การแบ่งทรัพย์สินระหว่างสามีภริยาในกรณีการหย่าโดยคำพิพากษาของศาล : ศึกษากรณีเปรียบเทียบตามกฎหมายครอบครัวของประเทศไทยและ สปป.ลาว”, (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คณะนิติศาสตร์, 2547) น.66.

²⁹ กฎหมายว่าด้วยมรดกและพื้นฐานการตกทอดมรดก มาตรา 49 บัญญัติว่า “ผู้มีสิทธิรับมรดกตามกฎหมายหรือตามพินัยกรรมต้องชำระหนี้ของเจ้ามรดกไม่เกินส่วนที่ตนได้รับ”

2) หนี้ร่วมของสามีภริยา

หนี้ร่วมของสามีภริยาตามกฎหมายลาวมิได้บัญญัติไว้ในกฎหมายครอบครัวแต่มีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับหนี้ร่วมไว้ในกฎหมายว่าด้วยข้อผูกพันในสัญญาและกฎหมายว่าด้วยข้อผูกพันนอกสัญญาตามกฎหมายทั้งสองฉบับ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

กรณีหนี้ร่วมของสามีภริยาตามกฎหมายว่าด้วยข้อผูกพันในสัญญา ตามมาตรา 47 บัญญัติไว้ดังนี้

“คู่ผัวเมียหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต้องรับผิดชอบในการกู้เงิน หรือยืมทรัพย์สิน ในกรณีดังนี้

ผัวและเมียได้ร่วมกันกู้เงิน หรือยืมทรัพย์สินนั้น

ผัวหรือเมียได้กู้เงินหรือยืมทรัพย์สินแต่ฝ่ายเดียวเพื่อมาใช้จ่ายภายในครอบครัว

ผัวหรือเมียได้กู้เงินหรือยืมทรัพย์สินแต่ฝ่ายเดียวเพื่อประโยชน์ส่วนตัวเป็นหนี้ส่วนตัว ในกรณีผัวหรือเมียได้ทดแทนหนี้ให้หนี้ มีสิทธิได้รับการทดแทนคืนในเวลาแบ่งสินสมรส³⁰”

จากบทบัญญัติดังกล่าวสามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้

(1) สามีภริยาร่วมกันก่อนหนี้ หนี้ในกรณีนี้เป็นหนี้ที่คู่สมรสร่วมกันก่อนหนี้โดยการแสดงเจตนาเข้าร่วมในการทำนิติกรรมสัญญาอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน อันทำให้นิติกรรมดังกล่าวผูกพันสามีภริยาจนกว่าจะระงับสิ้นแห่งนิติกรรมเช่นนั้น เช่น ทำสัญญากู้เงินโดยสามีภริยาลงลายมือชื่อในหนังสือสัญญาในฐานะเป็นลูกหนี้ร่วม เป็นต้น ถ้าสามีหรือภริยาทำนิติกรรมเพียงฝ่ายเดียวก็ไม่ถือว่าเป็นหนี้ร่วม เว้นแต่อีกฝ่ายได้ให้ความยินยอมโดยมอบอำนาจให้ทำนิติกรรมนั้นได้³¹

การที่สามีภริยาร่วมกันก่อนหนี้ นอกจากจะเป็นการก่อนหนี้โดยทำนิติกรรมแล้ว หนี้ร่วมบางครั้งก็อาจเกิดขึ้นจากการกระทำความผิดร่วมกัน เช่น สามีภริยาร่วมกันทำลายทรัพย์สินของบุคคลอื่น

³⁰ วิชัย ศรีหาปัญญา , อ่างแล้ว เชียงธรรมที่ 28 , น.71.

³¹ กฎหมายว่าด้วยข้อผูกพันในสัญญาลาว มาตรา 56 วรรคสองและสามบัญญัติว่า

“ ผู้รับมอบหมายจะทำการใดสิ่งหนึ่งตามการมอบหมายได้ต่อเมื่อมีใบมอบฉันทะเท่านั้น เว้นแต่ การกระทำบางอย่างที่มีความสำคัญเล็กน้อย

การมอบหมายให้ผู้รับมอบหมายต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษร และมีกำหนดไม่เกินสามปี ถ้ามิได้กำหนดเวลาไว้การมอบหมายจะมีผลบังคับใช้ภายในกำหนดหนึ่งปีนับแต่ได้ทำหนังสือมอบฉันทะเป็นต้นไป”

ได้รับความเสียหายต้องร่วมกันรับผิดชอบ สามีหรือภริยาครอบครองทรัพย์สินของบุคคลอื่นโดยมิชอบด้วยกฎหมาย (ลาภมิควรได้) เป็นหนี้ร่วม หนี้ในลักษณะที่กล่าวมา เมื่อสามีหรือภริยาหย่าขาดจากการสมรสจะต้องแบ่งความรับผิดชอบในส่วนที่เท่ากัน

(2) สามีหรือภริยาก่อนนี้เพื่อประโยชน์ของครอบครัว หนี้ที่สามีหรือภริยาก่อขึ้นเพียงฝ่ายเดียวโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อครอบครัว กฎหมายลาวให้ถือว่าเป็นหนี้ร่วม ซึ่งฝ่ายที่มีได้ร่วมทำนิติกรรมหรือร่วมจัดการก็จะต้องร่วมกันรับผิดชอบด้วย เช่น กรณีหนี้ที่เกิดจากภริยาได้กู้เงินเพื่อเป็นค่ารักษาพยาบาลบุตร หนี้ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ค่าซ่อมแซมบ้านที่ชำรุดเสียหาย หรือค่าใช้จ่ายอย่างอื่นที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ของครอบครัว ย่อมเป็นหนี้ร่วม³² กรณีหนี้อันเกิดขึ้นจากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดกระทำเกินควรแก่สภาพ ไม่เป็นหนี้ร่วม เช่น ภริยากู้เงินบุคคลภายนอกมาเพื่อซื้อรถยนต์ ในขณะที่รู้ว่ารายได้ของตนไม่เพียงพอที่จะชำระหนี้ดังกล่าวได้ กรณีดังกล่าวจึงมิใช่เป็นการกระทำไปเพื่อการดำรงชีพของคนในครอบครัว จึงไม่เป็นหนี้ร่วม

ดังนั้นหนี้ร่วมที่สามีหรือภริยาจะต้องรับผิดชอบ สามีหรือภริยาต้องซัดใช้ด้วยสินสมรสและสินส่วนตัวของทั้งสองฝ่าย ภาระในหนี้ร่วมนั้นมีความผูกพันสามีหรือภริยาจนกว่าหนี้จะระงับ และเจ้าหนี้ชอบที่จะเรียกให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดชำระหนี้ก่อนได้ แม้ว่าสามีหรือภริยาจะหย่าขาดจากการสมรสแล้วก็ตาม และเมื่อมีฝ่ายใดได้ชำระหนี้ไปแล้วฝ่ายนั้นก็สมารถที่จะมาใช้สิทธิไล่เบี้ยกับอีกฝ่ายหนึ่งได้

³² คำพิพากษาศาลชั้นต้นกำแพงนครเวียงจันทน์ เลขที่ 2003-34/ ข.ต. (ชั้นต้น) ภริยาฟ้องหย่าสามีและแบ่งความรับผิดชอบในหนี้เงินกู้ที่ภริยาเป็นผู้ทำนิติกรรมการกู้เพียงฝ่ายเดียว โดยเหตุแห่งการหย่านั้นคือการที่จำเลยไม่ดูแลใจทักซึ่งเป็นภริยาในขณะคลอดบุตรและขณะที่เจ็บป่วย ภริยาและบุตรจึงจากบ้านไปอาศัยอยู่กับมารดา และได้ทำสัญญากู้ยืมเงินเป็นจำนวน 800,000 กีบ เพื่อมาใช้จ่ายเลี้ยงดูบุตรและค่ารักษาพยาบาลของตน โดยมีหลักฐานยืนยันถึงค่าใช้จ่ายดังกล่าวจากโรงพยาบาลที่ใจทักได้ทำการรักษาตัว สามีได้ปฏิเสธหนี้ที่ภริยาเป็นผู้ก่อขึ้นโดยให้เหตุผลว่าตนมิได้ร่วมรู้เห็นในการก่อหนี้ของภริยา และมีใช้กิจการที่นำไปเพื่อประโยชน์ของครอบครัว ศาลได้มีคำพิพากษาให้หนี้ที่ภริยากู้เพียงแต่ฝ่ายเดียวนั้นเป็นหนี้ร่วมระหว่างสามีหรือภริยาที่ต้องร่วมกันรับผิดชอบ เพราะแม้ภริยาจะกู้เงินมาเพื่อเป็นการรักษาพยาบาลตนเอง แต่การเจ็บป่วยดังกล่าวเป็นเหตุอันเนื่องมาจากการคลอดบุตร และเป็นภาระที่ภริยากระทำไปเพื่อความอยู่รอดของครอบครัว

3.2 หนี้สินของสามีภริยาตามระบบกฎหมาย Common law

3.2.1 มลรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา

แม้ว่าประเทศสหรัฐอเมริกาจะใช้ระบบกฎหมาย Common law แต่กฎหมายที่ใช้บังคับในมลรัฐแคลิฟอร์เนียมีลักษณะที่เป็นประมวลกฎหมาย และมีการบัญญัติกฎหมายครอบครัวไว้เป็นประมวลกฎหมายครอบครัว (Family Code) ซึ่งได้มีการแบ่งประเภททรัพย์สินและหนี้สินของสามีภริยาดังต่อไปนี้

3.2.1.1 ประเภททรัพย์สินของสามีภริยา

ประมวลกฎหมายครอบครัวของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ได้แบ่งประเภททรัพย์สินของสามีภริยาเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1) สินสมรส (community property) ได้แก่

1. อสังหาริมทรัพย์และสังหาริมทรัพย์ทั้งหมดที่คู่สมรสได้มาระหว่างการสมรสไม่ว่าทรัพย์สินนั้นจะตั้งอยู่ที่ใดระหว่างที่คู่สมรสมีภูมิลำเนาอยู่ในมลรัฐแคลิฟอร์เนีย³³
2. เงินหรือทรัพย์สินอื่นใดที่ได้รับหรือจะได้รับจากการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนทางละเมิดแก่ร่างกาย (ตามคำพิพากษาหรือสัญญาประนีประนอมยอมความ) หากการละเมิดเช่นนั้นเกิดขึ้นในระหว่างการสมรส แต่ถ้าเกิดการละเมิดขึ้นภายหลังจากการฟ้องหย่าหรือการยื่นคำร้องขอแยกกันอยู่ตามกฎหมาย หรือเกิดขึ้นเมื่อคู่สมรสแยกกันอยู่ ค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวถือเป็นสินส่วนตัวของคู่สมรสฝ่ายที่ได้รับเงินหรือทรัพย์สินนั้น³⁴

³³ California Family Code, Section 760. Except as otherwise provided by statute, all property, real or personal, wherever situated, acquired by a married person during the marriage while domiciled in this state is community property.

³⁴ *Ibid.* Section 781. (a) Money or other property received or to be received by a married person in satisfaction of a judgment for damages for personal injuries, or pursuant to an agreement for the settlement or compromise of a claim for those damages, is the separate property of the injured person if the cause of action for the damages arose as follows:

2) สินส่วนตัว (separate property) ได้แก่

1. ทรัพย์สินที่สามีหรือภริยามีอยู่ก่อนการสมรส
2. ทรัพย์สินที่สามีหรือภริยาได้มาภายหลังการสมรส จากการให้โดยเสน่หา จากพินัยกรรมหรือการรับมรดก
3. ค่าเช่า ผลประโยชน์ หรือกำไรของสินสมรส
4. รายได้ ผลกำไรและเงินสะสมของคู่สมรส รวมถึงรายได้และผลกำไรจากทรัพย์สินของบุตรผู้เยาว์ที่อาศัยอยู่ร่วมกันหรืออยู่ในความดูแลของคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งขณะที่คู่สมรสแยกกันอยู่³⁵

(1) After the entry of a judgment of dissolution of a marriage or legal separation of the parties.

(2) While either spouse, if he or she is the injured person, is living separate from the other spouse.

(b) Notwithstanding subdivision (a), if the spouse of the injured person has paid expenses by reason of the personal injuries from separate property or from the community property, the spouse is entitled to reimbursement of the separate property or the community property for those expenses from the separate property received by the injured person under subdivision (a).

(c) Notwithstanding subdivision (a), if one spouse has a cause of action against the other spouse which arose during the marriage of the parties, money or property paid or to be paid by or on behalf of a party to the party's spouse of that marriage in satisfaction of a judgment for damages for personal injuries to that spouse, or pursuant to an agreement for the settlement or compromise of a claim for the damages, is the separate property of the injured spouse.

³⁵ *Ibid.* Section 770. (a) Separate property of a married person includes all of the following:

- (1) All property owned by the person before marriage.
- (2) All property acquired by the person after marriage by gift, bequest, devise, or descent.
- (3) The rents, issues, and profits of the property described in this section.

อย่างไรก็ตามหลักการในการแบ่งประเภททรัพย์สินดังกล่าวสามารถเปลี่ยนแปลงได้โดยการทำสัญญาของคู่สมรสหรือการโอนทรัพย์สินให้แก่กัน³⁶

3.2.1.2 ประเภทหนี้สินของสามีภรรยา

กฎหมายครอบครัวของมลรัฐแคลิฟอร์เนียได้บัญญัติความหมายของคำว่า “หนี้” (debt) ไว้ในมาตรา 902³⁷ ซึ่งหมายถึง หนี้อันเกิดขึ้นจากบุคคลผู้สมรสแล้วก่อนหรือระหว่างสมรสไม่ว่าหนี้นั้นจะเกิดจากสัญญา ละเมิด หรืออื่นๆ

หนี้สินของสามีหรือภรรยาที่มีต่อบุคคลภายนอก แบ่งออกเป็นประเภทได้ดังนี้

1. หนี้ที่เกิดขึ้นก่อนสมรส หมายถึง หนี้สินที่เกิดขึ้นก่อนที่สามีภรรยาจะสมรสกันตามกฎหมาย และสามีหรือภรรยาฝ่ายที่เป็นผู้ก่อหนี้ต้องรับผิดชอบในหนี้นั้นเป็นส่วนตัว รวมถึงหนี้

(b) A married person may, without the consent of the person's spouse, convey the person's separate property.

Section 771. (a) The earnings and accumulations of a spouse and the minor children living with, or in the custody of, the spouse, while living separate and apart from the other spouse, are the separate property of the spouse.

(b) Notwithstanding subdivision (a), the earnings and accumulations of an unemancipated minor child related to a contract of a type described in Section 6750 shall remain the sole legal property of the minor child.

³⁶ *Ibid.* Section 850. Subject to Sections 851 to 853, inclusive, married persons may by agreement or transfer, with or without consideration, do any of the following:

- (a) Transmute community property to separate property of either spouse.
- (b) Transmute separate property of either spouse to community property.
- (c) Transmute separate property of one spouse to separate property of the other spouse.

³⁷ *Ibid.* Section 902. "Debt" means an obligation incurred by a married person before or during marriage, whether based on contract, tort, or otherwise.

ค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรที่ติดมาหรือคู่สมรสคนก่อน (child or spousal support obligation)³⁸ สามีหรือภริยาที่เป็นลูกหนี้อาจชำระหนี้ด้วยสินส่วนตัวของตนเองและสินสมรส เว้นแต่สินสมรสส่วนที่เป็นรายได้ (earnings)³⁹ ของคู่สมรสฝ่ายที่ไม่ได้ก่อหนี้

แต่หากทรัพย์สินที่จะนำไปชำระหนี้อยู่ในรูปของบัญชีเงินฝาก ซึ่งคู่สมรสฝ่ายที่เป็นลูกหนี้ไม่มีสิทธิถอน หรืออยู่ในบัญชีร่วมกันของคู่สมรส คู่สมรสฝ่ายลูกหนี้จะนำเงินจากบัญชีดังกล่าวไปชำระหนี้ไม่ได้⁴⁰

2. หนี้ที่เกิดขึ้นระหว่างสมรส

เมื่อสามีหรือภริยาก่อให้เกิดหนี้สินขึ้นในระหว่างการสมรส ตามหลักการทั่วไปคู่สมรสฝ่ายที่ก่อให้เกิดหนี้เท่านั้นที่มีความรับผิดชอบส่วนตัว เว้นแต่หนี้ที่เกิดจากการทำสัญญาในระหว่างสมรส ตามหลัก “necessaries of life” และ “common necessaries of life” ตามที่จะได้อธิบายต่อไปเท่านั้นที่กฎหมายบัญญัติให้คู่สมรสฝ่ายที่ไม่ได้ก่อหนี้ต้องมีความรับผิดชอบร่วมกับคู่สมรสฝ่ายที่ก่อให้เกิดหนี้ด้วย

หลักการทั่วไปของการชำระหนี้สินระหว่างการสมรส คือเว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น เมื่อสามีหรือภริยาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก่อให้เกิดหนี้ระหว่างสมรส คู่สมรสฝ่ายที่เป็นหนี้สามารถชำระหนี้หนี้ด้วยสินสมรส ไม่ว่าคู่สมรสฝ่ายใดจะเป็นผู้จัดการหรือควบคุมสินสมรสและ

³⁸ *Ibid.* Section 915. (a) For the purpose of this part, a child or spousal support obligation of a married person that does not arise out of the marriage shall be treated as a debt incurred before marriage, regardless of whether a court order for support is made or modified before or during marriage and regardless of whether any installment payment on the obligation accrues before or during marriage.

³⁹ *Ibid.* Section 911 (b) (2) "Earnings" means compensation for personal services performed, whether as an employee or otherwise.

⁴⁰ *Ibid.* Section 911 (a) The earnings of a married person during marriage are not liable for a debt incurred by the person's spouse before marriage. After the earnings of the married person are paid, they remain not liable so long as they are held in a deposit account in which the person's spouse has no right of withdrawal and are uncommingled with other property in the community estate, except property insignificant in amount.

ไม่ว่าคู่สมรสคนใดคนหนึ่งหรือทั้งสองคนจะต้องรับผิดชอบในการชำระหนี้หรือเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา⁴¹

แต่ในทางกลับกัน สิ้นส่วนตัวจะใช้เพื่อชำระหนี้ที่เกิดขึ้นระหว่างสมรสของสามีหรือภรรยาที่เป็นเจ้าของสินส่วนตัวเท่านั้นไม่สามารถนำไปชำระหนี้อื่นที่เกิดจากคู่สมรสฝ่ายที่มีได้เป็นเจ้าของสินส่วนตัวนั้นได้ เว้นแต่หนี้ตามหลัก “necessaries of life” และ “common necessities of life”⁴²

เมื่อกล่าวถึงหลักการทั่วไปในการชำระหนี้สินของสามีและหรือภรรยาระหว่างสมรสแล้ว ตามกฎหมายของมลรัฐแคลิฟอร์เนียได้แบ่งประเภทของหนี้ที่เกิดขึ้นในระหว่างสมรส ดังนี้

1. หนี้ที่กฎหมายกำหนดให้คู่สมรสรับผิดชอบร่วมกัน

1.1 กรณีคู่สมรสอยู่ร่วมกัน

สามีหรือภรรยาฝ่ายที่ไม่ได้ก่อให้เกิดหนี้จะมีความรับผิดชอบเป็นส่วนตัวในหนี้ที่เกิดขึ้นเพื่อความจำเป็นในการดำรงชีพ (necessaries of life) ของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งในระหว่างสมรส⁴³ การพิจารณาว่าหนี้ดังกล่าวเกิดขึ้นตามความจำเป็นหรือไม่ หากคู่สมรสอยู่ร่วมกันต้องพิจารณา

⁴¹ *Ibid.* Section 910. (a) Except as otherwise expressly provided by statute, the community estate is liable for a debt incurred by either spouse before or during marriage, regardless of which spouse has the management and control of the property and regardless of whether one or both spouses are parties to the debt or to a judgment for the debt.

(b) "During marriage" for purposes of this section does not include the period during which the spouses are living separate and apart before a judgment of dissolution of marriage or legal separation of the parties.

⁴² *Ibid.* Section 911

⁴³ *Ibid.* Section 914. (a) Notwithstanding Section 913, a married person is personally liable for the following debts incurred by the person's spouse during marriage:

(1) A debt incurred for necessaries of life of the person's spouse while the spouses are living together.

จากฐานะของคู่สมรสนั้น เช่น กรณีคู่สมรสเป็นคนมีฐานะ คนรับใช้ก็ถือเป็นสิ่งจำเป็น⁴⁴ หรือกรณีทำสัญญาโดยบุคคลภายนอกเพื่อประโยชน์ของคู่สมรส เช่น แม่ของภริยาทำสัญญาจ้างพยาบาลเพื่อดูแลภริยาที่เจ็บป่วยไม่รู้สึกตัว คู่สมรสอีกฝ่ายก็มีความรับผิดชอบภายใต้หลัก The necessities doctrine for contracts made by third party และต้องชำระหนี้ด้วยสินส่วนตัวของตนเช่นกัน⁴⁵

1.2 กรณีคู่สมรสแยกกันอยู่ (living separately)

หากเป็นกรณีที่คู่สมรสแยกกันอยู่โดยพฤติการณ์ไม่ได้ทำเป็นลายลักษณ์อักษร ความรับผิดชอบของสามีหรือภริยาฝ่ายที่ไม่ได้ก่อให้เกิดหนี้ตามสัญญาจะจำกัดอยู่เฉพาะหนี้เพื่อการซื้อหาสิ่งจำเป็นตามธรรมดา (common necessities of life) ซึ่งหมายถึง สิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต (necessary to sustain life) เท่านั้น แต่หากคู่สมรสแยกกันอยู่ตามสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษร คู่สมรสจะไม่ต้องมีความรับผิดชอบในการเลี้ยงดูกันและกัน⁴⁶ และคู่สมรสแต่ละฝ่ายจะไม่ต้องมีความรับผิดชอบในหนี้ที่เกิดขึ้นจากคู่สมรสของตนแม้จะเป็นหนี้เพื่อการซื้อหาสิ่งจำเป็นตามธรรมดา (common necessities of life) ก็ตาม

หากเป็นหนี้ที่คู่สมรสมีความรับผิดชอบร่วมกันตามข้อนี้ การชำระหนี้อาจชำระด้วยสินสมรส หรือสินส่วนตัวของคู่สมรสทั้งสองฝ่ายได้ เมื่อสินส่วนตัวของสามีหรือภริยาที่ไม่ได้เป็นฝ่ายก่อหนี้ถูกยึดเพื่อชำระหนี้ในขณะที่ยังมีสินสมรสหรือสินส่วนตัวของคู่สมรสฝ่ายที่ก่อหนี้อยู่ ผู้ถูกยึดสินส่วนตัวสามารถเอาสินสมรสหรือสินส่วนตัวของคู่สมรสที่ก่อหนี้มาใช้สินส่วนตัว (reimbursement) ได้⁴⁷

⁴⁴ *Wilson v. McCarthy* 48 Cal., อ้างใน วัลย์พรรณ อินทวิมล, อ้างแล้ว *เชิงอรรถ* ที่ 1, น.53.

⁴⁵ William A. Reppy, Jr., *Community Property*. p.65, อ้างใน วัลย์พรรณ อินทวิมล, อ้างแล้ว *เชิงอรรถ*ที่16, น.53.

⁴⁶ California Family Code, Section 4302. A person is not liable for support of the person's spouse when the person is living separate from the spouse by agreement unless support is stipulated in the agreement.

⁴⁷ *Ibid.* Section 910. (b) "During marriage" for purposes of this section does not include the period during which the spouses are living separate and apart before a judgment of dissolution of marriage or legal separation of the parties.

2. หนี้ันเกิดจากความรับผิดเพื่อละเมิด

หลักการทั่วไป คือ สามีหรือภริยาไม่ต้องรับผิดในหนี้ที่คู่สมรสอีกฝ่ายก่อให้เกิดความเสียหายจากการกระทำละเมิด เว้นแต่กรณีที่ดินจะต้องมีความรับผิดร่วมกันในหนี้ันเกิดจากมูลละเมิดตามหลักทั่วไป

อย่างไรก็ตามหากคู่สมรสฝ่ายใดมีความรับผิดเพื่อละเมิดในความเสียหายต่อร่างกายหรือทรัพย์สิน (death or injury to person or property) และเป็น “การกระทำหรือละเว้นการกระทำซึ่งเกิดขึ้นในขณะที่คู่สมรสกระทำลงเพื่อประโยชน์ของครอบครัว” (an act or omission which occurred while the married person was performing an activity for the benefit of the community) กรณีเช่นนี้คู่สมรสฝ่ายที่ไม่ได้ทำละเมิดจะไม่มี ความรับผิดเป็นส่วนตัวแต่การชำระหนี้สามารถบังคับได้จากสินสมรสเป็นอย่างแรกแล้วจึงบังคับเอาจากสินส่วนตัวของผู้ทำละเมิด⁴⁸

หากการกระทำละเมิดไม่ได้เป็นไปตามข้อยกเว้นดังกล่าว การชำระหนี้จะต้องบังคับเอาจากสินส่วนตัวของคู่สมรสฝ่ายที่มาละเมิดก่อน เมื่อไม่พอจึงจะบังคับชำระหนี้จากสินสมรส⁴⁹

3.2.2 ประเทศอังกฤษ

แต่เดิมกฎหมายครอบครัวของประเทศอังกฤษถือตามหลักการของ Common law เดิมที่มีหลักการว่า การสมรสถือเป็นการร่วมหุ้นส่วนกันระหว่างสามีภริยา (joint enterprise) อันหมายความว่าสามีและภริยาได้กลายเป็นหนึ่งเดียวกันและทำให้สถานะทางกฎหมายของหญิงภายหลังการสมรสเปลี่ยนไปตามหลัก doctrine of unity คือ สามีภริยาถือเป็นคนๆเดียวกัน และ

⁴⁸ *Ibid.* Section 1000. (b) The liability of a married person for death or injury to person or property shall be satisfied as follows:

(1) If the liability of the married person is based upon an act or omission which occurred while the married person was performing an activity for the benefit of the community, the liability shall first be satisfied from the community estate and second from the separate property of the married person.

⁴⁹ *Ibid.* Section 1000. (b) (2) If the liability of the married person is not based upon an act or omission which occurred while the married person was performing an activity for the benefit of the community, the liability shall first be satisfied from the separate property of the married person and second from the community estate.

มีลักษณะที่ภริยาเป็นส่วนหนึ่งของสามี มีผลให้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินใดๆที่ภริยามีอยู่ก่อนสมรส ตลอดจนทรัพย์สินและรายได้ของภริยาภายหลังการสมรสตกอยู่ภายใต้อำนาจของสามี

หลักการเช่นนี้มิใช่จะมีผลต่อทรัพย์สินเท่านั้นยังส่งผลให้หญิงมีสามีไม่มีสถานะทางกฎหมายในการฟ้องคดีด้วยตนเอง ตลอดจนสัญญาใดๆที่ทำโดยหญิงมีสามีไม่มีผลใช้บังคับ สามีจึงต้องเข้ามากระทำการต่างๆแทนภริยาและต้องรับผิดชอบในการชดเชยค่าเสียหายอันเกิดจากการกระทำละเมิดของภริยาในระหว่างการสมรสอีกด้วย นอกจากนี้สามียังต้องรับผิดชอบในหนี้ก่อนสมรสอันเกิดจากสัญญาหรือโดยละเมิดของภริยาอีกด้วย ดังนั้นสามีจึงมีหน้าที่ช่วยเหลือดูแลภริยาตามหลัก “The common law right to maintenance”

อย่างไรก็ตามเพื่อเป็นหลักประกันความเป็นอิสระของภริยาจากสามี ครอบครัวของหญิงที่ร่ำรวยมักจะมีการแต่งตั้ง trust ขึ้นเพื่อให้หญิงมีสามีมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของตนเองแต่หญิงมีสามีก็ยังคงต้องพึ่งพา trustee และไม่สามารถใช้จ่ายทรัพย์สินที่อยู่ใน trust ได้ด้วยตนเอง เป็นผลให้ระยะต่อมาประเทศอังกฤษปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับทรัพย์สินของครอบครัวโดยใช้หลัก “partnership of equals” และบัญญัติ The Married Women’s Property Act 1882 ที่กำหนดให้หญิงมีสามีสามารถสงวนและได้มาซึ่งทรัพย์สินในลักษณะที่เป็นสินส่วนตัวเช่นเดียวกับชายและหญิงโสดที่ไม่ได้สมรส⁵⁰

3.2.2.1 ประเภททรัพย์สินของสามีภริยา

ในปัจจุบันประเภททรัพย์สินของสามีและหรือภริยาตามกฎหมายประเทศอังกฤษสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. สินส่วนตัว (personal property)

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าช่วงศตวรรษที่ 19 ประเทศอังกฤษได้มีการบัญญัติกฎหมาย The Married Women’s Property Act 1882 ขึ้นโดยรัฐสภา มีจุดประสงค์เพื่อแก้ไขความไม่ยุติธรรมจากการใช้หลักกฎหมาย Common Law และส่งผลให้ทั้งสามีและภริยามีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินประเภทสินส่วนตัว (separate property)

ตามกฎหมายปัจจุบันเมื่อคู่สมรสฝ่ายใดได้ทรัพย์สินมาไม่ว่าก่อนการสมรสหรือระหว่างการสมรส ทรัพย์สินที่ได้มาถือเป็นสินส่วนตัวและคู่สมรสฝ่ายนั้นย่อมมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินอย่าง

⁵⁰ วลัยพรรณ อินทวิมล, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 1 , น.47.

เต็มที เพราะการสมรสไม่มีผลกระทบใดๆต่อกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของคู่สมรส⁵¹ ดังนั้นสินส่วนตัวของคู่สมรสคนใดแม้ว่าจะได้นำมาใช้หรือครอบครองร่วมกันในครอบครัวก็ไม่ทำให้ทรัพย์สินนั้นกลายเป็นทรัพย์สินที่มีกรรมสิทธิ์ร่วมกัน⁵²

2. ทรัพย์สินที่สามีและภริยามีกรรมสิทธิ์ร่วมกัน

เนื่องจากกฎหมายอังกฤษไม่มีระบบสินสมรส (community regime)⁵³ แต่ก็มีได้หมายความว่าคู่สมรสจะมีกรรมสิทธิ์ร่วมกันในทรัพย์สินมิได้ ทั้งนี้ต้องพิจารณาจากเจตนาของคู่สมรสเพื่อบ่งชี้ว่าทรัพย์สินใดเป็นทรัพย์สินของครอบครัว (family property) เช่น ทรัพย์สินอันเป็นที่อยู่อาศัย (matrimonial home) ข้าวของเครื่องใช้ส่วนตัว หรือเงินที่ได้นำไปลงทุนในหลักทรัพย์ เป็นต้น โดยศาลจะพิจารณาจากเจตนาของคู่สมรสว่ามีเจตนาในการแบ่งปันผลประโยชน์อันเกิดจากความสัมพันธ์เนื่องจากการสมรสตามหลัก joint enterprise หรือไม่ รวมทั้งหลักฐานตามข้อเท็จจริง เช่น กรณีทรัพย์สินนั้นเป็นบ้านหรือที่ดิน ศาลต้องพิจารณาตามหลักการมาตรา 52 ของ The Law of Property Act 1925 ที่ถือว่าโฉนดเป็นเอกสารที่แสดงถึงสิทธิหรือก่อให้เกิดสิทธิเหนือที่ดิน ดังนั้นเมื่อบ้านหรือที่ดินพิพาท มีชื่อของคู่สมรสคนใดคนหนึ่งย่อมมีผลให้คู่สมรสอีกฝ่ายสามารถฟ้องร้องเพื่อก่อให้เกิดสิทธิเหนือที่ดินดังกล่าวได้⁵⁴ อย่างไรก็ตามแม้คู่สมรสฝ่ายที่ไม่มีชื่อในโฉนดจะไม่สามารถแสดงสิทธิของตนเป็นลายลักษณ์อักษรตามที่ต้องปรากฏในโฉนดได้ แต่ก็ยังคงแสดงการมีกรรมสิทธิ์ร่วมในที่ดินแบบ trust ได้⁵⁵ เช่น การแสดงให้ศาลเห็นว่าการชำระราคา หรือการก่อตั้ง trust แบบปริยายซึ่งเป็นการแสดงพยานหลักฐานที่รับฟังได้ว่าคู่สมรสทั้งสองมีความประสงค์จะเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ร่วมตั้งแต่วันที่ได้รับโอนบ้านมา เป็นต้น⁵⁶

นอกจากนั้นสามีหรือภริยาอาจนำสืบพยานหลักฐานเพื่อหักล้างข้อสันนิษฐานกรรมสิทธิ์ตามโฉนดได้ เช่น การนำสืบว่าคู่สมรสได้โอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินให้แก่กันโดยเสนาหาแต่คู่สมรส

⁵¹ S.M. Cretney and J.M. Masson, *Principle of Family Law*, 6th edition (London : Sweet&Maxwell,1997), pp.123-124.

⁵² Gillian Douglas, *An Introduction to Family Law*, pp.68-69, อ้างใน วลัยพรรณ อินทรวิมล, อ้างแล้ว *เชิงอรรถที่ 11* ,น.48.

⁵³ Ibid. pp. 68-69.

⁵⁴ S.M. Cretney and J.M. Masson, *supra note 51*, pp.125.

⁵⁵ Ibid. pp. 126-127

⁵⁶ Ibid. pp. 128.

ทั้งสองฝ่ายไม่สามารถกล่าวอ้างเช่นนั้นได้ หากการโอนทรัพย์สินโดยผิดกฎหมายหรือโดยกลฉ้อฉล เช่นการที่สามีมอบทรัพย์สินให้ภรรยาเพื่อหลบเลี่ยงการบังคับชำระหนี้เอาทรัพย์สินนั้นจากเจ้าหน้าที่ของตน⁵⁷

กรณีทรัพย์สินเป็นบัญชีเงินฝาก เมื่อคู่สมรสนำรายได้มาฝากบัญชีร่วมกัน ตามกฎหมายถือว่าคู่สมรสทั้งสองเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์บัญชีนั้นร่วมกัน แต่หากบัญชีเงินฝากเป็นชื่อของสามีหรือภรรยาเพียงคนเดียว คู่สมรสที่มีได้มีชื่อในบัญชีจะต้องแสดงหลักฐานว่าตนเองมีกรรมสิทธิ์ในบัญชีเงินฝากนั้นร่วมด้วย

ส่วนทรัพย์สินต่างๆที่ซื้อหามาด้วยเงินจากบัญชีเงินฝากที่มีชื่อสามีหรือภรรยาเพียงคนเดียว จะถูกสันนิษฐานว่าเป็นทรัพย์สินของสามีหรือภรรยาที่มีชื่อในบัญชีเงินฝากนั้น เว้นแต่มีการแสดงเจตนาของคู่สมรสว่าเป็นเจ้าของร่วมกัน

ส่วนกรณีที่คู่สมรสมอบเงินให้แก่กัน เช่น สามีมอบเงินให้กับภรรยาเพื่อใช้จ่ายเกี่ยวกับกิจการในครอบครัว ตามหลักกฎหมายเดิมถือว่าเงินนั้นเป็นสินส่วนตัวของสามีแต่ภรรยาเก็บรักษาไว้เพื่อประโยชน์ของสามี ต่อมาเมื่อมีการบัญญัติ The Married Women's Property Act 1964 ความไม่เป็นธรรมของหลักการดังกล่าวได้บรรเทาลง ดังนั้นเมื่อสามีมอบเงินให้ภรรยาสำหรับใช้จ่ายเกี่ยวกับกิจการภายในครอบครัว หรือเพื่อวัตถุประสงค์อื่นในลักษณะเดียวกัน มีผลให้เงินที่ภรรยาได้รับหรือทรัพย์สินที่ซื้อหามาจากเงินดังกล่าวเป็นทรัพย์สินที่สามีภรรยามีกรรมสิทธิ์ร่วมในส่วนที่เท่ากัน⁵⁸

3.2.2.2 ประเภทหนี้สินของสามีภรรยา

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าเดิมสถานะทางกฎหมายของสามีภรรยาในประเทศอังกฤษใช้หลัก doctrine of unity คือสามีภรรยาถือเป็นคนๆเดียวกัน ภรรยาจะเสียสถานะภาพความเป็นบุคคลเมื่อทำการสมรส จึงไม่อาจก่อหนี้สินใดๆได้ด้วยตนเอง แต่ต่อมาได้มีคำตัดสินของศาลที่แย้งกับหลัก doctrine of unity ปรากฏให้เห็นเป็นครั้งแรกในศตวรรษที่ 18 เมื่อ Court of Equity ได้มีคำตัดสินเป็นการปฏิเสธหลักที่หญิงมีสามีจะต้องเสียสถานะภาพความเป็นบุคคลตามกฎหมายเนื่องจากการสมรส⁵⁹

⁵⁷ Ibid. pp. 130-131.

⁵⁸ Gillian Douglas, *supra* note 124, pp. 69-70.

⁵⁹ Stephen Cretney, Family Law in The Twentieth Century, pp.90-91 อ้างใน วลัยพรรณ อินทวิมล, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 1, น.50.

นอกจากนี้ภายหลังรัฐสภาอังกฤษได้มีการบัญญัติกฎหมาย The Law Reform (Married Women and Tortfeasors) Act 1935 ที่มีบทบัญญัติที่กำหนดให้หญิงที่สมรสแล้ว มีความรับผิดชอบตามสัญญา มีหนี้ และสามารถฟ้องคดีหรือถูกฟ้องคดีได้เช่นเดียวกับหญิงที่ยังมิได้สมรส รวมทั้งมีความรับผิดชอบเท่าเทียมกับหญิงที่ยังมิได้สมรสในกระบวนการบังคับคดีหรือล้มละลาย ในระยะต่อมา รัฐสภาได้บัญญัติกฎหมายมีผลเป็นการล้มล้างหลักการ doctrine of unity จนเกือบหมดสิ้น จนกระทั่งปัจจุบันตามหลักกฎหมายถือว่าสามีและภริยาเป็นปัจเจกบุคคลแยกต่างหากจากกัน และมีความสามารถในการถือกรรมสิทธิ์ การทำสัญญา ตลอดจนมีความรับผิดชอบจากการกระทำของตนเองอย่างเท่าเทียมกัน จึงอาจกล่าวได้ว่าทั้งสามีและภริยามีความรับผิดชอบต่อคู่สมรสอีกฝ่ายและต่อบุคคลภายนอกในการกระทำละเมิดโดยมิต้องคำนึงถึงสถานะของบุคคลเนื่องจากการสมรส⁶⁰

ผลของหลักการข้างต้นจึงส่งผลให้เมื่อสามีหรือภริยาก่อให้เกิดหนี้ไม่ว่าจากสัญญาหรือละเมิด ย่อมต้องรับผิดชอบในหนี้ด้วยตนเอง คู่สมรสอีกฝ่ายไม่ต้องรับผิดชอบในหนี้สินที่เกิดขึ้นด้วย⁶¹ จากการศึกษาพบว่าตามหลักการกฎหมายครอบครัวของประเทศอังกฤษ ไม่มีหลักการในเรื่องนี้ร่วมที่สามีภริยาจะต้องรับผิดชอบร่วมกันในระหว่างสมรสแต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเห็นว่าการที่สามีภริยาจะต้องรับผิดชอบร่วมกันอาจเกิดขึ้นได้ตามหลักการของกฎหมายอื่นๆ เช่น หลักกฎหมายละเมิดหรือสัญญา เป็นต้น

⁶⁰ S.M. Cretney and J.M. Masson, *supra* note 51, p.104.

⁶¹ วลัยพรรณ อินทวิมล, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 1, น.50.